

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XV. ANNUS 1473.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΡΔΙΝΑΛΕΩΣ

ΒΗΣΣΑΡΙΩΝΟΣ

Τῶν ὑπὲρκεικόμενα πάντα.

SAPIENTISSIMI CARDINALIS

BESSARIONIS

OPERA OMNIA,

THEOLOGICA, EXEGETICA, POLEMICA, PARTIM JAM EDITA, PARTIM HUCUSQUE ANECDOTA.

ACCEDUNT

EX VIROBUM DOCTORUM QUI GRÆCAS LITTERAS IN ITALIA
INSTAURARUNT

SUPELLECTILI LITTERARIA

SELECTA QUÆDAM;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNÈ,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS 161

TURNHOLTI (BELGIUM)
TYPOGRAPHI BRÉPOLS EDITORES PONTIFICI

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CLXI CONTINENTUR.

BESSARION. S. R. E. CARDINALIS.

PROLEGOMENA.

De vita et rebus gestis Bessarionis Aloysii Bandinii Commentarius, 1. — Appendix monumentorum anecdotorum, partim ex archivo basilicæ SS. XII Apostolorum, partim ex Vaticana bibliotheca descriptorum, lxi. — Index rerum præcipuarum quæ in Dissertatione continentur, xxvii. — Baptistæ Platinae Panagyricus in laudem Bessarionis, eo vivente in publico cætu dictus, ciii. — Acta selecta quæ ad Bessarionis legationem Bononiensem pertinent, cxvii. — Michaelis Apostoli laudatio senebris Bessarionis, cxxvii. — Joannis Alberti Fabricii Notitia historica et bibliographica, cxxxix (a).

BESSARIONIS OPERA. — REPUTATIO CAPITUM SYLLOGISTICORUM MANU BONONIENSIS CONTRA LATINOS, nunc primum edita curante J. Hergewegher, s. theologiae in Wirceburgensi litterarum universitate professore, li. — APOLOGIA INSCRIPTIONUM VECCI, contra Gregorium Palamam, Petro Arcudio interprete, 243. — DEFENSIONES RECI catholice dogmatis Latinorum, videlicet, de processione Spiritus sancti contra hærelleum illud impugnantem, Græce Latineque editæ. — (Idem nempe opus cum superiori, at Latine ex interpretatione Bessarionis ipsius. Vide Montium præfatum) 257. — DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI, ad Alexium Lascarium Philanthropinum, ex interpretatione Petri Arcudii. Præmittitur Bessarionis ad Paulum II Pontificem Maximum Epistola nuncupatoria, 321. — Idem liber, Latine, ex interpretatione Bessarionis, 407. — EPISTOLA EXERCITIA AD GRÆCOS. Exhortatur ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ et susceptionem synodi Florentinæ; et de electione sua in patriarcham Cyprianum. Petro Arcudio interprete. Præmittitur Epistolæ argumentum, in quo inquitur de patriarchis Cyprianis qui Josephus in Italia mortuo successerunt, 417. — Eadem Epistola ex interpretatione Bessarionis, 481. — GRÆCORUM CONFESSIO DE VERBIS consecrationis et transsubstantiatione, a Bessarione exposita in concilio Florentino. Ex Mabillonii Musæo Italico, 489. — DE SACRAMENTO EUCCHARISTIÆ et quibus verbis Christi corpus conficiatur. Ex Claudii de Sainctes Liturg. S3, PP, 495. — COMPENDIUM ASCERTICIONUM S. BASILII MAGNI ad usum monachorum Basilianorum in Italia et Sicilia degentium continuatum. Ex Joan. Yriarte Cod. Gr. Matrit. addita interpretatione nostra, 525. — CONCIO gratulatoria ad synodum Ferrariensem coactam, 531. — ORATIO dogmatica ad eandem synodum de unione Ecclesiarum, ipso Bessarione interprete, 543. — DECLARATIO aliquorum quæ in dicta oratione continentur, quæ Græcis notissima, Latine ignota sunt, 611. — MONODIA IN OBITU MANUELIS PALÆOLOGII, anno 1419 defuncti. Ap. Ozovium Contin. Annal. Baron. ad an. 1472, 615. — IAMBUS IN OBITU THEODORÆ AUGUSTÆ, Constantini imp. uxoris. Ex Allatio De consensu, 621. — IN ILLUD EVANGELII SECUNDUM JOANNEM: Si volo eum manere donec veniam, quid ad te? Contra Georgium Trapezuntinum, quem vide infra, col. 867, Bessarionem contradicentem. R. edit. Hagannensi anni 1852, 625. — ORATIONES ad principes Italicæ de Christianorum clade in Chalcide Eubæe, de periculis Italicæ imminentibus expugnata Hydruntis, de sedandis discordiis et decernendo bello adversus Turcas, quibus subjicitur persuasio ex Demosthenis Olynthiaca. — Præmittuntur Bessarionis epistola ad Fichetum, Universitatis Parisiensis rectorem, cui prædictas orationes mittit; epistola Ficheti ad Sabaudicæ principes; nec non Bessarionis epistola ad homonymum suum Bessarionem, abbatem Basilianum. — Ex edit. Rom. anni 1557, 4, 641.

BESSARIONIS EPISTOLÆ. — I. Ad Paulum Pontificem Maximum de errore Paschalis, 675. — II. Ad eundem in libroni de Spiritu sancto Proæmium, 678. — III. Ad Græcos. Exhortatur eos ad obedientiam sacrorum Romanæ Ecclesiæ et susceptionem synodi Florentinæ. Et electione sua in patriarcham Cyprianum, 678. — d capitulum, canonicos et capellanos ecclesiæ in Apostolorum de Urbe. Eis statuta et constituit, 678. — V. Ad Guillelmum Fichetum, doctorem Bononicam. Orationes mittit a se ad principes de periculis Italicæ imminentibus et decernendo

cxli) annotationes quas ad initium codicis Veneti 14 da se fecit Bessarion, ex quibus suppleri commentarius.

nendo bello contra Turcas, 678. — VI. Ad pedagogum liberorum Thoma Despota, 678. — VII. Ad Theodorum Gazam. Quo ex interpretationibus Theophrasti et Aristotelis cummoda rei literariæ proventura sibi promiserit, ingenue constitetur, 686. — VIII. Ad Michaelem Apostolum. Eum reprehendit quod in apologia pro Gemisto Plethone scripta, contra Theodorum Gazam et Aristotelem calidius esset invecus, 687. — IX. Ad Andronicum Callistum. Mittere se nuntiat lato a se sententiæ apographa, epistolam superiorem significans qua Michaelem Apostolum reprehendit, 691. — X. Ad filium Plethonis. Consolatoria, 695. — XI. Ad Nicolaum Scerdinnum. Superioris epistola exemplar mittit, 697. — XII. Ad Ludovicum XI regem. Scribit a summo pontifice legatum se electum, ut parem inter regem ipsum et duces Burgundie ac Britannie, armis depositis, componere curaret, 699. — XIII. Ad principem renatumque Venetiarum. Bibliothecam suam omni librorum genere instructissimam eidem renati dediti ac donat, 700. — Tabula librorum quos serenissimo Venetiarum domino dono dedit Bessarion, 701. — BESSARIONIS INTERROGATIONES AD PLETHONEM cum Plethonis ad Bessarionem quaestis responsionibus, 713. — GEORGIUS ANTAUTZÆ ad Bessarionem. De Trapezunte a Turcis anno 1461 expugnata, 723. — GREGORII MONACHI Epistola ad Bessarionem laudatoria, 727. — Eiusdem in eundem oratio eucaristica, 731. — BESSARIONIS ex oratione in patriam suam Trapezuntem, 744

GEORGIUS TRAPEZUNTINUS.

Notitia ex Allatii Diatriba de Georgiis, 745. — Notitia altera ex Chr. Frid. Boernerii De doctis viris Græcis litterarum Græcarum in Italia instauratoribus, 765. — SCRIPTA. — DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI, ad Joannem Cubocesium, 769. — ITEM DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI et de una sancta catholica Ecclesia, ad Creteenses, 829. — IN ILLUD EVANGELII SECUNDUM JOANNEM: Sic volo eum manere donec veniam, quid ad te? et quod Joannes evangelista nondum sit mortuus. Ad Sixtum IV Pontificem Maximum, 867. — MARTYRIUM S. ANTONII DE CANO qui Cpoli obiit anno primo Pauli II Pontificis summi, a Georgio Latine scriptum, 883. — EPISTOLA AD EDMUNDUM IV REXEM PONTIFICEM, DE UNIONE ECCLESIANUM, ex Miltarelli Bibliotheca cold. miss. monasterii S. Michaelis Venet. prope Murianum, 889. — EPISTOLA AD JOANNEM PALÆOLOGUM imp. Ut in Italiam ad synodum proficiscatur. Ad calceum Phrantzæ ed. Pontanus, 895.

CONSTANTINUS LASCARIS.

Notitia ex Christ. Frid. Boernerii de doctis hominibus Græcis litterarum Græcarum in Italia instauratoribus, 907. — CONSTANTINI LASCARIS EPISTOLA AD JOANNEM GIATUM, Catanæ episcopum, libro de Scriptoribus Græcis patria Siculis præmissa. Ex Yriarte Catal. cod. Gr. Matrit. cum interpretatione nostra, 913. — DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS PATRIA SICULIS, 915. — DE SCRIPTORIBUS GRÆCIS PATRIA CALABRIS, 925. — GESTA APOSTOLORUM PETRI ET PAULI, Constantino Lascari interprete, 929. — Fragmenta varia ex Yriarte catalogo laudato, 931.

THEODORUS GAZA.

Notitia ex Allatio de Theodoris, 971. — Notitia altera ex Boernerii libro citato, 977. — LAUDATIO GANIS, pp. Mull. B. PP., 980. — DE ORIGINE TURCARUM ad Fr. Philadelphum, ex Allatii Symmetris, 997. — (Theod. Gaza Liber de mensibus existat in appendice ad Rucbii Chronicon, hujusque Patrologiæ tom. XIX, col. 1167.) — EPISTOLA AD DEMETRIUM CHALOCOONDYDEM, 1003. — Ad eundem, 1008.

ANDRONICUS CALLISTUS.

Notitia ex Boernerii libro citato, 1015. — EPISTOLA ad Georgium Palæologum Bisypatum, 1017. — MONODIA DE CPOCI CAPTA, ex cod. Reg. Paris. 1714 nunc primum edita, 1131.

CPOLITANI IMPP.

Novellæ constitutiones inde ab anno 1220 usque ad captam urbem. 1019
(Eorum qui usque ad annum 1220 imperium tenuerunt, juxta temporum seriem novellas jam editimus. Vide indicem alphabeticum verbo CPOΛITANI.)

IQ.N.A. 2006

DE

BESSARIONIS

CARDINALIS NICÆNI

VITA, REBUS GESTIS, SCRIPTIS, COMMENTARIUS *

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO PRINCIPI JOSEPHO MARIE CASTELLIO

TITULI S. ALEXII PRESBYTERO CARDINALI ET SACRÆ CONGREG. DE PROPAG. FIDE PRÆFECTO

ALOYSIUS BANDINIUS FELICITATEM.

Sæpe multumque anceps fui, cardinalis amplissimo, utrum tibi libellum hunc meum offerrem tuoque iudicio summo probatum typis evulgandum committerem. Verebar enim ne importunus magis quam officiosus essem, si tuas multas occupationes et studia gravissima interpellarem, quibus effeicis ut qui virtutem coluit unum te maxime omnium admirentur ac laudent. Duo mihi tamen audendi omnemque suspensionem ac moram abrumpendi in causa fuere. Primum humanitas tua singularis, quæ nihil parvum fastidit aspernaturque, sed magnas ingenii opes ut plurimi facit, sic modicas tenuesque suo habet in pretio atque honore; deinde alium, quod video neminem qui propius vestigia premat morumque exempla imitetur celeberrimi antistitis ejus res gestas et vitam illustrandas suscepit. Equidem, ut ille se totum ad Ecclesiæ decus et rei Christianæ tutelam composuit, ita, omnium sententia, tu quoque vigilas, curas, labores in hoc unico Impendis ut Sedis Apostolicæ dignitas, tot concussa procellis, in suo gradu consistat, atque religio, quam nostro hoc sæculo novandi cupido pseudophilosophi quidam atque improbi homines lacesunt, non modò intacta permaneat, sed longinquis etiam in terris et usque ad extremos Oceani accolæ feliciter germinet latiusque virescat. De tot virtutibus quæ tibi uberrimos gloriæ fructus jam pariunt, quid proferam, quæso, quod huic almæ ignotum nec plane perspectum sit urbi? Tuamne commemorem in Deum pietatem, et effusam in miseros et egentes tam multos liberalitatem? An vero prudentiam extollam, integritatem et modestiam viro ecclesiastico dignam, qua lautitias omnes ac ævi delicias a te longe tuisque œdibus eliminatas conspiciamus? Dies mihi citius quam laudis materia deficiat, si quantum doctrinæ merito excellis atque animi præstantia velim percurrere, nec mei partem obsequii silentium existimem. Quæ cum ita sint, oro te, princeps eminentissimo, ut qua benignitate me prosequi solitus es, eadem et hunc ingeniosi mei fetum excipias tuoque patrocinio favas atque sustentas. Id mihi si præstas, et pro tuo eximio facies in rem litterariam studio, tuisque amplissimis in me beneficiis novum hunc cumulum atque ornamentum adjunges.

Romæ, ex œdibus sacræ Congr. De propag. fide, pridie Non. Augusti 1777.

(*) Romæ 1777. 4°.